

Vtom spatřil třicet nebo čtyřicet větrných mlýnů, které jsou na té rovině, a don Quijote, uviděv je, řekl svému zbrojnoši: Štěstí řídí naši věc lépe, než jsme si dovedli přát. Neboť hled, příteli Sancho Panzo, tamto se ukazuje třicet nebo ještě tro-

chu více ohromných obrů, s nimiž míním zápasit a všechny je pobít, a jejich kořistí počne naše bohatství. A bude to spravedlivý boj a velká zásluha před Bohem odstranit takové býlí s tváře země. Jací obři? řekl Sancho Panza. Tamhle je vidíš, odvětil-

K A P I T O L A V I I I
 O úspěchu dona Quijota
 v hrozném a neslychaném dobrodružství s větrnými mlýny
 a o jiných příhodách, hodných blahé paměti

NEVÍDANÁ DOBRODRUŽSTVÍ DONA QUIJOTA DE LA MANCHA

DRAMATICKÉ ETUDY

na téma slavného románu

Důmyslný rytíř

don Quijote

de la Mancha

od Miguela de Cervantes Saavedra

Scénář a režie

Pavel Palouš

DON QUIJOTE

Vítězslav Kryške

SANCHO PANZA

Kostas Zerdalogu

FARĀŘ

Vladimír Čapka

HOLIČ

Miroslav Kudela

BAKALÁŘ

Otakar Prajzner

NETEŘ

Jana Janěková

HOSPODYNĚ

Alena Tománková

Výtvarník inscenace:

Milan Čech

Autor hudby:

Ladislav Brückner

Dramaturg:

Roman Císař

Inspice:

Věra Šukalová

Suflérka:

Jiřina Čížková

Nesnáz spočívá v tom, že v Quijotově fixní představě vše, co je šlechtěné, ryzí a spásné, nerozlučně se pojí s absolutní nesmyslností. Tragický boj za to, co je ideální a žádoucí, představujeme si zpravidla tak, že smysluplně, signifikantně, zasáhne do reálného stavu věcí, otřese jím a potírá jej; a tak se proti smysluplnému ideálu zvedne stejně smysluplný odpor, ať už je jeho zdrojem liknavost, malicherná zlovůle a závist, nebo také konzervativnější přesvědčení. Ideální záměr se musí shodovat s danou skutečností alespoň do té míry, aby ji mohl zasáhnout, takže se obě síly prolnou a vzplane skutečný zápas. Idealismus dona Quijota není tohoto druhu. Nevyplývá z chápání reálného stavu světa; don Quijote sice má kapacitu chápat skutečnost, avšak pozbude ji, jakmile podlehne idealismu své fixní představy. Cokoli potom podniká, je zhola nesmyslné a tak neslučitelné s daným světem, že v něm vyvolá pouze komický zmatek. Jeho činy nejenže nemají sebelepší vyhlídku na úspěch, ale naprosto postrádají i jakékoli odraziště ve skutečnosti; cílí do prázdna.

Erich Auerbach

Československá premiéra dne 28. září 1985

Don Quijote uvidí obry tam, kde my vidíme větrné mlýny. Je to komické a je to absurdní. Ale je to jakákoli absurdnost? Je to zvláštní převrácenost přirozeného úsudku. Spočívá v tom, že před sebou vidíte to, na co myslíte, namísto toho, abyste mysleli na to, co vidíte. Zdravý rozum si žádá, abychom všechny vzpomínky nechali pěkně v řadě; v tom případě patříčná vzpomínka vždy odpovídá dané situaci a poslouží jen na její vysvětlení. U dona Quijota existuje naopak skupina vzpomínek, která dalším rozkazuje a ovládá celou osobnost: nyní se musí skutečnost sklonit před obrazností a je tu jen na to, aby ji ztělesňovala. Jen co se vytvoří iluze, don Quijote ji rozumně rozvíjí do všech důsledků; pohybuje se s jistotou a přesností náměsíčníka, který jde za svým snem. Takový je pramen omylu, taková je zvláštní logika, kterou využívá absurdnost. Má však takovou logiku jedině don Quijote?

Henri Bergson

HLEDAT V TOM BLÁZNOVSTVÍ SYMBOL NEBO TRAGÉDII MI VŠAK PŘIPADĚ NĀSILNĚ. LZE TO DO ROMÁNU VINTERPRETOVAT, ALE V TEXTU SAMĚM TO NENÍ. O TAKOVOU OBSĀHLOU A ZVRSTVENOU, NEPOSUZUJÍCÍ A NEPROBLĚMOVOU RADOSTNOST V PODĀNÍ VŠEDNÍ SKUTEČNOSTI SE UŽ V EVROPĚ NEPOKUSIL NIKDO; NEDOVEDU SI ANI PŘEDSTAVIT, KDY A KDE BY SE O NI MOHL NĚKDO POKUSIT.

Erich Auerbach

Člověk je tolik, kolik má, a má tolik, kolik je. Moje babička říkala, že na světě jsou dva druhy lidí: jeden říká mám a druhý nemám; a sama táhla za provaz s těmi, co měli a za naší doby víc znamená ten, který má, než ten, který mnoho ví.

SANCHO PANZA

*Ach, kde jsi, kde jsi, má paní,
že tě netrápí můj žal?
Nic nevíš či nevěrná jsi
a tvůj zrak mne oklamal?*

Od 19. století drží romantičtí vykladači „ochrannou ruku“ nad samotným donem Quijotem. Ale všechno se na tomto světě opakuje. Protože kritikové vidí v donu Quijotovi hrdou výjimku, slepě se stavějí za jeho věc: lámou kopí v jeho zájmu proti ostatním postavám románu, a je-li třeba, i proti autorovi samému, aniž by je vůbec napadlo zeptat se, jaké má mít výjimečné u Cervantes významy. A tak se dopouštějí značně křivdy na dlle, za něž se bijí.

RENÉ GIRARD

Cervantes (1547 - 1616) toužil jistě i po divadelním úspěchu, protože podle všeho napsal asi třicet her, z kterých několik známe jen podle názvu, zatímco jiné se zachovaly, jako například Život v Alžírě a hlavně Numancie. Tato poslední je skutečně velkolepou hrou: tematizuje ozbrojený odpor obyvatel Numancie proti římskému dobyvateli Scipionovi africkému a svou básnickou silou velmi zaujala Goetheho a Schlegela. S Cervantesem se dostává na vrchol obliba romaneskní a „zázračné“ epiky, avšak dramatická díla nesmrtelného autora Dona Quijota nemají skutečnou dramatickou sílu: Blahoslavený zhýralec je odrazem prudkého boje církve s kacíři; bývají vzpomínány ještě některé hry, avšak Cervantesovy zásluhy o divadlo lze jen velmi těžko ocenit.

5 OTÁZEK PRO PP

Myslíte si, že existuje nějaká souvislost mezi tloušťkou románu a hubeností hrdiny?

To nevím. Jediné co vím je, že čím déle jsem četl román, tím byl hrdina větší a román menší.

Je o vás známo, že velmi rád píšete a upravujete. Nevycherpává vás to příliš?

Ne. Protože jsem režisér a můžu to potom škrtnout.

Jak trestáte herce, kteří odmítají naplnit vaše představy a ještě mají nevhodné poznámky?

Neobsazují je.

Kdybyste se znovu narodil, čím byste rozhodně nechtěl být a proč?

To by byl příliš dlouhý seznam. Naštěstí se znovu nenarodím.

Co soudíte o pravidelné rubrice v jistém populárním časopisu?

Pokud myslíte náš divadelní program, chtělo by to více humoru.

*Dobrodružství vyhledává
v rozsedlinách příkrých skal,
klne srdci, že mu dává
ve všem najít jenom žal,
jenž rozdírá do krvava.
Biče lásky nehledily,
ještě dnes ho rány pálí
tam, kde dŮtky lásky byly:
don Quijote tady kvílí,
hořce pláče, že je v dŮli
Dulcinea z Tobosa.*

Hospodyně

Řekněte mi, pane, má král na svém dvoře nějaké rytíře?

Don Q.

Zajisté.

Hospodyně

A nemohl byste taky zůstat na dvoře, a sloužit svému králi?

Don Q.

Podívej se, má milá, dvořané se vůbec nemohou v ničem rovnat potulným rytířům, neboť...

Neteř

...neboť všechno, co říkáte o potulných rytířích je pohádka a lež a jejich historie by měla být spálena!

Don Q.

Kdybys nebyla mou vlastní neteří, potrestal bych tě tak, že by to zvěděl celý svět!

Neteř

Vy jste tak zaslepený, že sám sebe vydáváte za náramného chlapíka, ač jste nemocen, že napravujete, co je křivé, ačkoliv jste sám zkřivený a hlavně, že jste rytířem, ačkoliv víte, že jím nejste!

Don Q.

Po těchto příkrých cestách jde se vzhůru k modravým výškám nesmrtelnosti: kdo sejde z nich, nedojde do azuru.

Neteř

Bože můj – strýček je tedy už i básník! Umí všechno, dokáže všechno!

Hospodyně

Slyšela jsem, že by z dobře řízených států měli být básníci vyhnáni.

Neteř

Sázím se, že kdyby se chtěl stát zedníkem, vystavěl by dům až po střechu sám!

Don Q.

Ujišťuji tě, že není vzácné věci, abych ji nedovedl vlastním rukama vyrobít – zvláště klece a párátka.

Vedoucí výroby a technického provozu: ing. Ivan Bílek. Vedoucí dekoračních dílen: Přemysl Kirschner. Mistr malířské dílny: Jaroslav Macháček. Mistr truhlářské dílny: Oldřich Cichý. Mistr zámečnické dílny: Jiří Onderka. Vedoucí výroby kostýmů: Eliška Zapletalová. Jevištní mistr: Václav Plachý. Mistr osvětlení: Jaroslav Řezáč. Zvuk řídí: Marie Krejčí. Mistr vlásenkárny: Vojmil Nytra. Mistr rekvizitárny: Eva Wiesnerová. Mistr garderoby: Zlata Nezhybová.

Program Státního divadla v Ostravě připravil Roman Císař, výtvarnice programu a grafická úprava: Marta Roszkopfová.

Typografická spolupráce: Marcela Havlíková. Vytiskly Moravské tiskařské závody, n. p., provoz 21, Ostrava 1, Novinářská 7, č. z. 52292, o 380032985.

Všechna práva (k zastupování) tohoto díla provozuje DILA.

Cena programu 1 Kčs.